

ВОЈИН ДИМИТРИЈЕВИЋ, ДРАГОЉУБ ПОПОВИЋ,
ТАТЈАНА ПАПИЋ И ВЕСНА ПЕТРОВИЋ:
МЕЂУНАРОДНО ПРАВО ЉУДСКИХ ПРАВА,
Београдски центар за људска права,
Београд, 2006, стр. 435.

Марина М. Симовић - Нишевић*

Једна од главних карактеристика развоја међународног права у периоду после Другог свјетског рата јесте несумњиво и продор појединца у то право. Раније су субјекти међународног права биле једино државе и оно на шта је појединац могао рачунати биле су само међународне обавезе држава у погледу странаца који живе на њиховој територији. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, проглашена 4. новембра 1950. године, свакако је најзначајнији уговор којим се штите људска права. Том конвенцијом, као и уопштено када је ријеч о уговорима који се односе на проблематику људских права, обавезе преузимају државе, а овлаштеници тог уговора практично су сви појединци, који се налазе под јурисдикцијом тих држава. Конвенција се углавном бави заштитом појединаца од мијешања државе у њихова основна права. Она на тај начин намеће државама негативне обавезе уздржавања од таквих мијешања. Но, члан 1 такође захтијева да државе обезбиједи права. Стога је Европски суд за људска права у многим случајевима заузео становиште да су државе под позитивном обавезом да предузму кораке како би осигурале заштиту права из Конвенције, а не само да се уздржавају од негативних утицаја. Ове позитивне обавезе могу попримити бројне облике. Најочигледнији је онај садржан у члану 13, који обезбјеђује дјелотворан правни лијек

* Марина М. Симовић – Нишевић, Управа за индиректно опорезивање БиХ, магистранд постдипломског студија кривичноправног смјера Правног факултета у Сарајеву

пред домаћим властима због било каквих нарушавања заштићених права.

На први поглед, начела ове конвенције и правни принципи Европског суда за људска права и Комисије за људска права познати су сваком правнику, иако нису детаљно упознати са основним појмовима и принципима овог документа и ових институција. Ипак, стразбуршки органи су се определијели за аутономност одређених појмова, ако се они тумаче према одредбама Конвенције. Тако, оно што у смислу Конвенције чини оптужбу за кривично дјело, не представља исти правни појам, на примјер, у енглеском и домаћем праву.

Утолико прије, може се рећи да је појава добро припремљеног и изванредно систематизованог уџбеника “Међународно право људских права“, аутора др Војина Димитријевића, др Драгољуба Поповића, мр Татјане Папић и мр Весне Петровић, у издању Београдског центра за људска права, прворазредни догађај који нас враћа на почетак сваког размишљања о томе докле смо стигли у међународном систему заштите људских права. Ова књига представља дјело чији су садржај и структура у одређеној мјери иновација обрађене материје. Изабрана тема носи и значај актуелног штива за сваког читаоца заинтересованог за проблематику људских права. Методолошки гледано, аутори нам доносе велико освјежење у приступу и одличну методолошку синхроност. Материјал је структурисан логично и прегледно. Јасан и сведен начин излагања посебан је квалитет који овдје наводимо. У свјетлости свих ових очигледности, напор аутора ове књиге упућује на чињеницу да се Србија све више укључује у проучавање, тумачење и примјену права, при чему је од велике важности познавање теорије и праксе људских права уопште, а посебно искуства које се већ више од пола вијека стиче у примјени међународних уговора и обичаја о људским правима.

За релативно кратко вријеме (једанаест година), што истраживачком и образовном дјелатношћу, што настојањем да допринесе спровођењу оног што је како унутрашњим прописима Републике Србије тако и међународноправним инструментима регулисано, Београдски центар за људска права (основан 1995. године као нестраначко, неполитичко и непрофитно удружење грађана заинтересованих за развој теорије и праксе људских права) издао је велики број публикација посвећених општим и посебним питањима људских права. Бројне публикације до сада су биле написане, припремљене и одштампане у Центровој продукцији, а међу њима се налазе чак и универзитетски уџбеници (Војин Димитријевић, Драгољуб Поповић, Татјана Папић и

Весна Петровић: Међународно право људских права, 2006; Војин Димитријевић, Обрад Рачић, Владимир Ђерић, Татјана Папић, Весна Петровић и Саша Обрадовић: Основи међународног јавног права, 2005. и Антонио Касезе: Међународно кривично право, 2005). Ту затим долазе “Библиотека људских права“ (Војин Димитријевић и Милан Пауновић: Права и слободе - међународни и југословенски стандарди, 1995; Константин Обрадовић и Милан Пауновић: Право људских права - нове теме, 1996; *Donna Gomien*: Кратак водич кроз Европску конвенцију о људским правима, 1996; Војин Димитријевић - Милан Пауновић - Владимир Ђерић: Људска права, 1997; Невена Вучковић-Шаховић: Права дјетета у свијету и Југославији, 1997; Константин Обрадовић: Хуманитарно право - савремена теорија и пракса, 1997; *Tomas Burgental*: Људска права у сажетом облику, 1997; Константин Обрадовић: Почетница за људска права, 1998; Остваривање економских и социјалних права, 1999; Вида Чок: Право на држављанство, 1999; Војин Димитријевић - Агнеш Картаг Одри - Бранислав Милинковић - *Jan Lui Serfontein* - Ивана Симовић Хибер - Бранислав Стојковић: Културна права, 1999; Владимир Ђурић: Уставна жалба, 2000; Весна Петровић: Међународни поступци за заштиту људских права, 2001; Слободан Бељански: Међународни правни стандарди о кривичном поступку, 2001; Андраж Зидар: Лустрација, 2001. и Константин Обрадовић - Милан Шаховић - Миљивој Деспот: Међународно хуманитарно право, 2002); “Библиотека документи“ (нпр. Татјана Папић: Збирка одлука о људским правима III - пресуде Европског суда за људска права о забрани дискриминације, 2005; Видан Хаџи-Видановић и Марко Милановић: Међународно јавно право - збирка докумената, 2005.); “Посебна издања“ (Европска конвенција о људским правима, 1996; *T. C. Hartley*: Основи права Европске заједнице, 1998; Константин Обрадовић: Општа начела одговорности држава за међународне противправне чине, 2000. итд.); “Библиотека извјештаји“ (Слободан Недовић и Александра Јовановић: Стања економских и социјалних права у СР Југославији, 1998. и Људска права у Србији и Црној Гори, 2006.); “Публикације Балканска мрежа људских права“; “Публикације Мрежа центара људских права“ и “Публикације настале у сарадњи с другим организацијама“.

Унапређење знања у области људских права и хуманитарног права, развој демократије, успостављање правне државе и грађанског друштва у Србији и Црној Гори и осталим државама насталим на прелазу из аутократије у демократију - основни су циљеви Београдског центра за људска права. Центар је током деценије свога постојања

настојао да подигне свијест грађана о значају и донетима идеје људских права и индивидуалних слобода и створи климу за њихово пуно уживање. Након једанаест година свог постојања Београдски центар је постао образовни центар за људска права. Сваке године организују се школе људских права које су прилагођене различитим профилима полазника - студентима и средњошколцима, дипломираним правницима и адвокатима, судијама и политиколозима. Поред школа, Центар организује и бројне семинаре и предавања. За допринос на пољу људских права Центру је октобра 2000. године додијељена награда *Bruno Kreisky*. Центар је због научног капацитета који посједује и образовне дјелатности примљен и у Удружење института за људска права (*Association of Human Rights Institutes*).

Књига “Међународно право људских права“ о којој је овде ријеч, наслања се на “минули рад“ Центра и производ је акумулираног знања писаца с импресивним опусом у овој области међународног права. Она је обимнија и потпунија од свих досада објављених књига из ове области код нас.

Њено појављивање радује из много разлога, укључујући и неке који (само на први поглед), нису у непосредној вези са самом књигом. Прије свега, због тога што (прећутно) показује да је далеко иза нас остало вријеме када се морало доказивати да је корпус људских права нешто што не улази у домен искључиве унутрашње надлежности држава. Аргументација ове врсте, којој се у вријеме усвајања Универзалне декларације о људским правима увелико прибјегавало, данас, с разлогом, није предмет којим би писци осјећали потребу да се баве. Уз то, не баве се ни - некада такође жестоко расправљаним - питањем да ли инсистирање на поштовању и унапређивању људских права иде у прилог интереса једне или друге групације држава на међународној сцени, или неке (и које) политичке опције на унутрашњој. Једноставно, људска права су тековина људског бића - јединке. Самим тим, лишена су идејних, пропагандних, политичких или сличних порука.

Књига се бави постојећом правном регулативом (не само) на међународном плану и механизмом имплементације међународног права људских права како на унутрашњем тако и на међународном нивоу. Остављајући по страни дијелове књиге који садрже оно што спада у уобичајену структуру универзитетских уџбеника о људским правима (терминолошка питања, развој од идеје до реализације, изворе тог права, општа начела, поједина права и слободе, људска права у међународним сукобима – међународно хуманитарно право и

међународни надзор над поштовањем људских права), истичемо оно што нам се чини да је најзначајније:

Људска права су, великим дијелом, резултат борбе против свемоћне државне власти над појединцем и, прије свега, тичу се појединца: штите свако људско биће понаособ, намећући му, наравно, и обавезе, посебно оне везане за поштовање људских права осталих. Анализа конкретних права и слобода (а та материја чини срж права људских права) заузима највећи дио књиге.

Овдје се, дакле, говори о томе која права има људско биће и у којој мјери и на који начин може да их штити. То су, између осталих, право на живот, мирно уживање свог имања, склапање брака и заснивање породице, заштиту приватности, поштовање дома и породичног живота, неповредивост личне комуникације и право на учешће у управљању заједницом, укључујући активно и пасивно бирачко право, као и право на слободан излазак из своје државе и повратак у њу. То су, затим слобода мисли, савјести и вјероисповијести, као и слобода удруживања и окупљања, укључујући синдикално организовање. Наравно, то је и право на хумано поступање у свим фазама кривичног поступка, да се с окривљеним поступа уз претпоставку да је невин док се не докаже супротно и да му се може изрећи само она казна која је предвиђена законом.

Поједина људска права и слободе посматрају се из три угла: одредаба свих међународноправних инструмената о људским правима, прописа унутрашњег права појединих држава и релевантних пресуда националних судова и међународних органа. Из разлога које не треба посебно истицати, нарочита пажња је посвећена јудикатури Европског суда за људска права.

Државе су, последице доста оклијевања, прихватиле велики број општих и међународних конвенција о људским правима, од којих неке предвиђају различите поступке надзора над њиховим спровођењем. Многе још и данас нерадо прихватају одредбе тих конвенција које предвиђају поступке пред међународним органима за надзор, а нарочито су одбојне према оним које дају право појединцима да на међународном плану бране она своја права које нису успјели да остваре пред надлежним органима сопствене земље. То је ауторе довело до тога да знатан дио књиге посвете органима за међународни надзор, њиховим овлашћењима и поступцима. То су она на универзалном (прије свега, органи Уједињених нација и она образована појединим међународним конвенцијама) и на регионалном (прије свега, европском) плану.

Подробно изучавање људских права давно је изашло ван уског круга стручњака, а не тако давно и ван слушаоница и семинара факултета друштвених наука. Потписивањем и, затим, ратификацијом Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, отворен је пут и држављанима Србије да у одбрани својих права, када им то не успије пред надлежним органима своје земље, прибјегавају Европском суду за људска права. Веома обимна библиографија и, нарочито, табела случајева који су рјешавани пред међународним органима (нарочито пред Европским судом за људска права и Комитетом УН за људска права), у томе ће им свакако помоћи.

Књига др Војина Димитријевића, др Драгољуба Поповића, мр Татјане Папић и мр Весне Петровић представља вриједан допринос струци, и то на више равни. Ако је тачан (незваничан) податак о броју поднесака држављана Републике Србије који су већ упућени Европском суду за људска права, онда не треба посебно указивати на то да ова књига није неопходна само студентима и уском кругу стручњака. Све је потребнија и повеликом броју људи - судијама, тужиоцима, адвокатима, правницима у разним органима (не само) управе који, посредно или непосредно, могу бити инволвирани у поступке пред Европским судом за људска права. Најзад, најпотребнија је појединцима који могу доћи у положај да своја људска права бране било пред судовима сопствене земље или пред међународним органима.

Обимом невелико и занимљиво "Међународно право људских права" много говори и о ауторима. Особени су и своји као личности и као аутори бројних књига. Њихова књига писана је поучно и са осмишљеним порукама.

Књиге о људским правима данас су нам, уистину, потребне као ђурђевска киша. И аутори и читаоци оваква дјела доживљавају као радовање - на обје стране. Књига која не би требало да промакне ничијој пажњи. Савремени значај ове књиге искусних и врло заслужних аутора има смисао озбиљног подухвата који се граничи са подвигом, али је истодобно и сјајан примјер који јасно показује како и зашто његовање и уређивање таквих, просвјетно и национално пресудних послова, мора свестраније да подржи држава. Света је дужност да се у времену провале осредњости у науци, култури и умјетности, у поплави неквалификованог или недовољно квалификованог кадра и општег распада вриједности, који су довели до интелектуалне пауперизације нашег свеукупног живота, устане и каже истина.